

זכרון עולם
 איש חי
 רב פעלים
 רודף צדקה וחסד
משה שניצר
 ז"ל
 ב"ר מנחם מנדל ז"ל
 תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

זכרון עולם
 האשה
 החשובה ודופת
 צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
 ע"ה
 ב"ר מאיר ז"ל
 תנצב"ה

בס"ד, ט"ז אדר א' תשע"א מסכת זבחים ק"ב-ק"ח גליון מס' 613

השבוע בגליון

- ♦ ארון הברית, המקור לקדושת המקדש וירושלים
- ♦ שניים שקיימו מצווה ביחד, יצאו ידי חובה?
- ♦ ההבדל בין מצוות שבגופו למצוות בחפץ מסויים

♦ מדוע הרמב"ם כלל בהלכותיו עובדה היסטורית?

- ♦ בחינת גבולות הכלל "רובו ככולו" בהדס שעליו נשרו
- ♦ היתכן שהדס שרוב עליו נשרו, כשר?
- ♦ קדושת המקדש וירושלים וקדושת ארץ ישראל

דבר העורר

עץ חיים היא

אמרו חז"ל (אבות): "ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, ואם עמלת בתורה יש לך שכר הרבה ליתן לך". כלומר: כאשר אדם מוותר על הקביעות בלימוד התורה מיד מזדמנים לפניו מפרעים שמונעים ממנו ללמוד. ואילו המתגבר על עצמו, שומר על הרציפות ועמל בתורה, הריהו מתברך מן השמים ומרויח כנגד מה שהפסיד פי כמה וכמה.

ימים קשים עברו על בני הישוב בצפת. רעב ומחסור היו מנת חלקם ואנשים רבים נאלצו לפרנס את משפחתם בעבודות זרקות כדי שיוכלו להביא לבני ביתם את לחם חוקם. יודעי העיתים מספרים על משפחה נכבדה שעמדה בניסיון כביר שעמד בפניה באתם ימי עוני ומן השמים דאגו שלא תופסד פרנסתם בשל כך ולו בפרוטה אחת.

מפורסם היה שמו של הרב לודמיר בקרב בני העיר ששלחו את בניהם ללמוד בישיבתו של הרב שהרביץ תורה בתלמידיו במסירות נפש. רעייתו שהטתה את שכמה לעול פרנסת הבית, פתחה עסק זעיר בביתה שממנו היתה פרנסתם.

באחד הימים התגלגלה לידיהם הצעה מסחרית כדאית ביותר מאדם שהיה זקוק להיפטר בדחיפות מאפלי חוטי זהב דקיקים. לאחר ששקלו את הרעיון החליטו הרב ורעייתו כי לשם כך ישקיעו את כל חסכונותיהם המעטים ואף לוו הלוואה נכבדה מאחד ממכריהם להשלמת הסכום.

"רבות מחשבות בלב איש". לא עברו ימים מרובים ובעקבות מאורעות אותם הימים, המצב הכלכלי התדרדר לשפל חדש ואיתו נפלו צנחו מחירי הזהב שלא היו לו דורשים כלל.

בבטחון ובאמונה בהשי"ת המשיכו בני משפחת לודמיר לנהל את חייהם בהשקט ובשלווה בידעם כי הוא זן ומפרנס לכל ומיטיב לכל.

יום אחד הביטה הרבנית לודמיר מחלון ביתה ובעיניים משתאות הבחינה בשיירת גמלים ארוכה עושה את דרכה לכיוון ביתה. בראש השיירה ישב אפנדי מכובד שניכר עליו כי סוחר עשיר הוא. הרוכבים התקרבו אל חצר בית משפחת לודמיר, הבריכו את הגמלים והערבי פנה אל עבר הבית ונקט בפעמון. "שמעתי כי אתם מחזיקים ברשותכם סחורה יקרה, ברצוני לראותה" אמר לרבנית. זו הודירה ופרסה בפניה את חוטי הזהב. בעיניים של סוחרת ותיקה ומנוסה, הבחינה האישה

דף קד/ב יצא רובו במיעוט אבר

בחינת גבולות הכלל "רובו ככולו" בהדס שעליו נשרו

גמרתנו דנה בגדרי הכלל ההלכתי "רובו ככולו". כלל זה בא לידי ביטוי במקרים שבהם הגדרתו של חפץ מסויים אינה שווה בכל חלקיו, והכלל "רובו ככולו" קובע, כי יש להתייחס אל כל החפץ כמעמד רובו, וכגון, זמן לידתו של תינוק נקבע לפי יציאת רובו, וכאשר רובו יצא ביום ומיעוטו בלילה, הוא יימול ביום השמיני ליציאת רובו (חולין ע/א).

במאמר הבא, ניטול לדינו הדס מהודר ויפה, אשר במהלך חג הסוכות עליו הירקרקים החלו לנשור ממנו, ונבדוק בכל שלב של נשירת העלים אם אפשר להצילו על ידי הכלל "רובו ככולו".

כידוע, ההדסים שאותם אנו נוטלים לקיום מצוות ארבעת המינים, צריכים להיות "משולשים", דהיינו, שמכל "קן" ייצאו **שלשה** עלים, שנאמר (ויקרא כג/מ) "ענף עץ **עבות**", ודרשו חכמים שיש ליטול ענף הדס שעליו מכסים אותו, לכל הפחות על ידי שלשה עלים בכל קן. ברור מאליו, כי הדס שרוב עליו נשרו הימנו - פסול. מאידך גיסא, לאחר שהתוודענו לכלל "רובו ככולו", נבין גם, כי הדס שרובו עומד בדרישות ההלכה, יהא כשר, שהרי "רובו ככולו".

הדס שמיעוט קנינו נשרו: המקרה הפשוט והמובן ביותר הוא, של הדס שמיעוט קנינו נשרו. במקרה זה, רוב ההדס משולש ויש להתייחס אל כולו כאל הדס משולש, כפי שאכן הורה הראב"ד (רא"ש סוכה פ"ג סימן י'), וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סימן תרמ"ו סעיף ה').

הדס שנשר עלה אחד מכל קנינו: מקרה סבוך יותר, הוא הדס שמכל אחד מקנינו נשר עלה אחד. לגבי כשרותו של הדס זה נחלקו הראשונים. יש הסוברים (הר"ן סוכה לב/ב), כי הכלל "רובו ככולו" אינו יכול לסייע להדס זה, מאחר שהבדל יסודי חוצץ בינו לבין ההדס שמיעוט קנינו נשרו. רובו של ההדס שמיעוט קנינו נשרו משולש, וממילא הכלל "רובו ככולו" מותח את הגדרת רוב ההדס המוגדר כמשולש, על פני כולו. אולם, את ההדס שלפנינו, שלא התברך אף לא בקן משולש אחד, אי אפשר להגדיר כענף עץ **עבות**, אחר שבאמת אינו כזה. אולם, יש החולקים וסוברים (רא"ה, הביאו הרשב"א סוכה לב/ב, ורבינו ירוחם נתיב ח' ח"ג), כי יש להתמקד בכל קן בנפרד ולקבוע כי הוא מושלם על פי הכלל "רובו ככולו". כלומר, מאחר שכל קן נושא את רוב העלים הדרושים, שניים מתוך שלושה, כל קן הוא מושלם וממילא ההדס נחשב "עבות" וכשר. להלכה, פסק ה"משנה ברורה" (סימן תרמ"ו ס"ק י"ח), כי בשעת הדחק אפשר לסמוך על שיטת המקילים.

שימוש כפול ברובו ככולו: עתה, הבה נפנה אל המקרה השלישי, המורכב משני המקרים הקודמים גם יחד. סיכמנו, כי הדס שרוב קנינו מושלמים, כשר. נוכחנו גם לדעת, כי יש הסוברים שהדס שקנינו אינם משולשים, נחשב משולש. מה דינו של הדס שחלק מקנינו נשרו לחלוטין ואף באלו שנותרו אין שלשה עלים בכל קנה? הקושי ההלכתי במקרה זה נובע מן הצורך להכשיר את ההדס על ידי שימוש כפול בכלל "רובו ככולו", הן לגבי מספר הקינים, והן לגבי מספר העלים. בעל התניא זצ"ל (שולחן ערוך הרב שם סעיף ד') הכשיר הדס זה, וכן משמע מדברי ה"משנה ברורה" (ביאור הלכה" סימן תרמ"ו ד"ה "לעיקובא", עיין "חזון איש" או"ח סימן קמ"ו אות כ"ט שפסל הדס זה).

זעילוי נשמת

הר"ר **משה אלטוסקי** ז"ל
 ב"ר נחום ז"ל נלב"ע כ' באדר א' תשל"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **יעקב דב אלטוסקי** ומשפ' שיחי-סביון

זעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי שלום לויטס** ז"ל
 ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ח באדר א' תש"ס
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

היתכן שהדס שרוב עליו נשרו, כשר? נפנה כעת את תשומת לבנו לשלב האחרון של נשירת העלים מן ההדס. מיעוט קניניו כבר אינם, ומאלו הנותרים נשר עלה מכל קן, ועדיין יש הסוברים שאפשר להכשירו. אולם, מה נעשה בהדס זה, אם אף רוב עליו נשרו הימנו, וכגון, הדס בעל עשרה קינים, הנושאים ביחד שלושים עלים, שארבעה מקיניו נשרו על שנים עליהם, ובנוסף לכך ששת הקינים שנותרו אינם אלא בעלי שני עלים כל אחד. חשבון פשוט יגלה, כי ההדס בעל שלושים העלים נותר עם שנים עשר עלים בלבד. ללא כל ספק מקרה זה חמור מן המקרים הקודמים, משום שמדובר בהדס שרוב עליו נשרו! אולם, לכאורה, גם מצבו העגום של הדס זה ניתן לשיקום על ידי "רובו ככולו", שכן, תחילה נקבע כי כל קן מששת הקנים כשיר, ולאחר מכן נקבע, כי לאור העובדה שששה קנים מתוך עשרה טובים המה, הרי ש"רובו ככולו" וההדס כשר... "משנה ברורה" חוכם בדעתו בהכרעת דינו של הדס זה (עיין "ביאור הלכה שם), ובעל "קהילות יעקב" זצ"ל (סוכה סימן כ"ז), חוחר על ידי מקרה זה לנבכי "רובו ככולו" ואומר, כי השאלה העומדת בפנינו היא כיצד לנהוג במקרה שהכרעת "רובו ככולו" של פרט מתוך החפץ הנדון, סותרת את הכרעת הרוב הכללי של החפץ. כלומר: החלת הכלל "רובו ככולו" לגבי כל קן, סותרת את מצבו הכללי של ההדס שרוב עליו אינם מכסים אותו יותר. מסווגייתנו, הוא אומר, מוכח, כי במקרה זה אין נוהג הכלל "רובו ככולו".

במשנתנו מבואר, שהפר והשעיר של יום הכיפורים מטמאים את בגדיהם של המוציאים אותם לשריפה מחוץ לחומת ירושלים. לאור הכלל "רובו ככולו" מבואר בסוגייתנו, כי גם באופן שיצא רוב גופו של הפר בלבד, דינו כמי שיצא כולו. והנה, מה דינו של פר שיצא ברובו מחוץ לחומה, אך רוב זה כולל חלק קטן מאבר גדול אשר רובו בתוך החומה. לכאורה, יש מקום לומר "רובו ככולו" על אבר זה ועל ידי כך לקבוע כי כל האבר בתוך החומה, ושוב אין להתייחס אל הפר כמי שיצא רובו מחוץ לחומה. אולם, מבואר בגמרתנו, כי יש להלך אחר הרוב הכללי של הבהמה, ולא אחר רוב של אבר בודד.

הרי לנו, מסיים בעל "קהילות יעקב", כי כאשר מצבו הכללי של החפץ מורה כי הוא נטול רוב, אי אפשר להפוך את הקערה על פיה על ידי שינוי הגדרתו של פרט בודד בו (וכ"כ ה"דבר אברהם" ח"א סימן ב' ענף ב' ס"ק ו'). [רבני בית מדרשנו העירו, כי עדיין יש מקום לחלק בין הנידון בסוגייתנו. בנידון שלפנינו אין כל משמעות לאברי הפר, כי אם בשאלה אם יצא רוב הפר בכללותו אם לאו. לעומת זאת, התורה אינה דורשת רוב עלים, כי אם הגדרה של "עבות", ומשנצליח להקנות להדס את שמו, מה לי אם רוב עליו אם לאו. זוהי הסיבה להתלבטותו של ה"ביאור הלכה"].

דף קז/א קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא
קדושת המקדש וירושלים וקדושת ארץ ישראל

גמרתנו, כסוגיות נוספות בש"ס, דנה במחלוקת הידועה אם "קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא", או שמא "קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד לבוא", ואף להלכה נחלקו הראשונים אם קדשה לעתיד לבוא (בעל העיטור אות פ' פרוזבול בשם הרב קרובנו החסיד) או לא (הראב"ד בהשגות לרמב"ם, הל' בית הבחירה, סוף פרק ו'). ואילו הרמב"ם (שם הל' י"ד-ט"ז) נוקט, כי שני נושאים נפרדים עומדים על הפרק - קדושת המקדש וירושלים וקדושת ארץ ישראל, ולגבי קדושת המקדש וירושלים פוסק הרמב"ם שלא בטלה לעולם, ואילו קדושת ארץ ישראל בטלה לדעתו.

שתי מערכות קדושה בארץ ישראל: רוב הפוסקים (עיין "דרך אמונה" הל' תרומות פ"א הל' ה') מפרשים את דעת הרמב"ם, כי שתי מערכות קדושה חופפות על ארצנו הקדושה. האחת, היא קדושת ארץ ישראל, אשר מחמתה מתחייבים בני ישראל במצוות התלויות בארץ, כגון, תרומות ומעשרות, שמיטה, חלה, ערלה וכלאים, והשנייה, היא הקדושה המתוארת במשנה (כלים פרק ב' משנה ו, ז, ח, ט) המדרגת עשר דרגות של קדושה שהתחתונה שבהן היא ארץ ישראל, והנעלית שבהן מצויה בקודש הקדשים: "עשר קדושות הן ארץ ישראל... עיירות המוקפות חומה... לפניו מן החומה... הר הבית... החיל... עזרת נשים... עזרת ישראל... עזרת הכהנים... בין האולם ולמזבח... ההיכל... קדש הקדשים".

הלכות "זרעים" והלכות "קדשים": ההבדל בין שתי הקדושות הללו, הוא למעשה ההבדל בין הלכות "זרעים" להלכות "קדשים". הלכות "זרעים" עניינן בקדושת הארץ, אשר מחמתה מתחייבים במצוות התלויות בארץ, ואילו הלכות "קדשים" עניינן בדינים הנובעים מחמת הקדושה השנייה, זו שמתפשטת בהדרגה פוחתת והולכת מן המקדש ליתר חלקי הארץ. זהו שפסק הרמב"ם כי קדושת ארץ ישראל בטלה, דהיינו, לעניין המצוות התלויות בארץ, אך הקדושה השנייה, השייכת לענייני קדשים וקרבתו, לא בטלה.

קדושת ארץ ישראל בירושלים בלבד: בעל "מנחת חינוך" (מצווה רפ"ד אות ו') מעלה אפשרות מעניינת. אמנם, הוא טוען, קדושת ארץ ישראל בטלה כדברי המפרשים, ולפיכך, הזורע תבואה בארץ ישראל אינו חייב להפריש תרומות ומעשרות. מכל מקום, הזורע תבואה בירושלים יא

כי הערבי ייצא לדרכו כשכל הסחורה בידיו. בעיניים בורקות מישש הוא את הסחורה ומידי פעם בדק בדיל זהב אל מול קרני השמש שהציפו את החצר. לא חלף זמן רב והערבי הפטיר "מי אורז פה את הסחורה, יש לכם פועל או שאקרא לאחד משרתי, עוד היום חייב אני להגיע לעיר רחוקה ועל כן אנא זרזי את מהלך העניינים". קולו של הסוחר הלבנוני הצטלצל באזניה כמנגינה ערבה: "הנה שלח להם ה' את ישועתו וסוף סוף יפטרו מהסחורה השוהה בביתם זמן כה רב", ולערבי אמרה: "המתן רגע קט ואקרא לבעלי בטרם נסכם סופית את העסקה".

האפנדי המתין ופסע מעדנות בין עצי הדקל התמרים, ובעודו מגלגל בידיו מחורות פנינים נוצצים, חפץ את גלימתו והתיישב על מחצלת שפרס לפניו משרתו. הרבנית פנתה לעבר פתח בית המדרש וביקשה מאחד הילדים ששוטטו בחוץ שיזדרז לקרוא לבעלה. הלה נדחף במהירות בין הלומדים וביראת כבוד הודיע להרב לודמיר "כבוד הרב: הרבנית ממתינה בחוץ".

כפינת חצר בית המדרש המתינה הרבנית לבעלה כשכולה נרגשת, "עליך לטור עימי לביתנו בדחיפות", וסיפרה לו את המתרחש. אך הרב הצביע בידו על בית המדרש ואמר: "רעיית, יודעת את את מנהגי מימים ימימה, עד חצות אינני יוצא מדלתות הישיבה ורק לאחר מכן במידת הצורך נפנה אני לטפל בענייני העסק". האשה חזרה ואמרה "הרי את רוב העסקה כבר סיכמתי ובכך שתתפנה למספר דקות לסגור עסקה משתלמת זו נוכל להרוויח סכום שיחזיר לידינו את ההשקעה הגדולה ואף יתן בידך את האפשרות ללמוד בתורה במשך כל היום ללא טרדות והפרעות. אך הרב עמד על שלו והרבנית פנתה לביתה והודיעה לערבי "לצערי תאלץ להמתין עד חצי היום". הערבי שמיהר לדרכו ניסה לשכנעה שוב, ומשלא נענה היטיב את הכפייה על ראשו, עלה על גמלו וכשפניו עוטות ארשת תמיהה וכעס פנה לדרכו. בחצר הבית עמלה האשה להחזיר את ארגזי הסחורה למקומם בלב כבד ופנתה להכין את ארוחת הצהריים.

כששב הרב לודמיר לביתו שאלה אשתו: "וכי לא כדאי היה לך להפסיק שעה קלה מלימודך ולהרוויח בכך סכום כה גדול שיניח לך ללמוד בראש שקט תקופה ארוכה?" שמע הרב את דבריה והשיב: "אמנם אמת הדבר, על ידי עסקה זו הייתי מרויח כמה חדשים של לימוד ללא טרדות, אך בפעם הבאה שהייתה מזדמנת לפני עיסקה "דחופה" בשעת הלימוד, שוב הייתי מפסיק מלימודי שהרי היצר היה בא וטוען לפני: "וכי מה שונה מקרה זה, ממאמרוע שנקלעת אליו לפני שבועות מספר" וכך עם הזמן הייתי פוסק פעם אחר פעם מלימודי, ומפסיד בכך את תורתני. על כן העדפתי שלא להחמיץ את לימוד התורה בפעם זו ולהמשיך בקביעות ללא הפסקות את עיסקי בתרה.

היה זה לקראת ערב. שוב ניצבה האשה בחלון ביתה מסומרת למקומה. לאור דמדומי חמה רואה היא את שיירת הגמלים צועדת שנית אל ביתם. "הבט!" קראה לבעלה, "הנה האפנדי". "אלוקים אוהב אתכם" הסביר הערבי, "שנים רבות אני עושה את דרכי במדבריות, ובסופה עזה שכזו לא נתקלתי מעולם, אפילו גמלי הנועזים לא עמדו בה וניסו למצוא מקום מסתור במדבר החשוף. לא נותרה לי כל ברירה ופקדתי על משרתי להסב את פני השיירה אחורנית ואם אני כבר כאן, ודאי שאשוב לקנות את הסחורה". הרבנית ובעלה הוציאו שוב את ארגזי הסחורה אל החצר וכשהם מסיימים על כוסות קפה מהבילים רקמו את המכירה והביאוה לידי גמר.

עסק זה שהניב רווחים יפים העמיד את הרב לודמיר על רגליו, ובנה את הבסיס הכלכלי של משפחת לודמיר לדורותיה.

לעיתים עומד בפני אדם הקובע עיתים לתורה ניסיון, בדמות אירוע המתקיים בשעת השיעור, או פגישה עסקית שאם ישתתף בה יפסיד את לימודו הקבוע. אך אם אדם אדם גומר בדעתו שהוא אינו מפסיד את לימודו התמידי ויהי מה, זוהי הוא שידרתו הדברים מעצמם. לפתע יגלה שלא אירע דבר בכך שהגיע לאירוע בשעה מאוחרת קצת ואדרכה עוד הרויח מכך, הפגישה שבה תלה תקוות כה רבות התאפשרה בזמן אחר ולא זו בלבד אלא שזכה עקב כך בנקודות פתיחה טובות יותר למשא ומתן וכן

הלואה. יתן ה' שיתקיימו בנו דברי התפילה "ונשמח בדברי תורתך ובמצוותך לעולם ועד".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קב/א ואבילה על שני בניה

דברים סתומים וחתומים

על הפסוק (ויקרא טז/א) "אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו", מופיע בביאור רחב מאת בעל ה"אור החיים" הקדוש, המבאר את מהות מיתת הצדיקים, הבאה על ידי תשוקת הנשמה לידבק בהקב"ה ולהשיגו.

ה"אור החיים" הקדוש מסיים בדברים סתומים וחתומים: "ואודיע למתבונן בפנימיותה השכלת המושכל, שהשכלת ההשכל תשכיל ההשכלות, ובהשכל בהשכלתו ישכיל שמושכל ההשכל, מושלל ההשכל, וכשישכיל בהארע עצמו ולא עצמו, ישכיל שהמושכל מושכל ממושכל, בלתי מושכל מהשכל, השכילו למשכילים בייחוד השכלתו בסוד נשמה לנשמתו".

מפרשי ה"אור החיים" כבר עמדו לבאר, לפרש ולפתור את דבריו החתומים לנו, ופירשו שיעיקר כוונתו, שהקרבנת הנפש והשכל להשגת ד', כפי שביאר בפסוק "בקרבנתם לפני ד'", יש בה כמה בחינות ומדרגות, כמו השגת הנבואה שיש בה כמה מדרגות בלתי מושכל מהשכל שאי אפשר להשיגו אפילו על ידי משל, ואין יכולים להבינו כי יש גבוה מעל גבוה השכל הגשמי, ורק מי שמתבונן בדבר השכל רוחני ישיג סוד זה ("אש דת").

דף קב/א בקש משה מלכות ולא נתנו לו

מניין שביקש משה מלכות?

בגמרתנו אומר עולה: "ביקש משה מלכות ולא נתנו לו, דכתבי אל תקרב הלום ואין הלום אלא מלכות".

ביאור גאוני מובא בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל, להוכיח מהמקרא עצמו כי ביקש משה מלכות ולא נתנוה לו.

כאשר נגלה הקב"ה למשה בסנה, חפץ משה להתקרב והקב"ה אמר לו (שמות ג/ה) "אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך". בגמרא נאמר, שאדם בן שמונים אינו מסוגל, בדרך כלל לחלוץ את נעליו בעמידה. נמצא, איפוא, שמשה רבינו התכוון להתיישב על הארץ ולחלוץ.

יש לזכור, שמקום התגלות השכינה חשוב כעזרה, ולפיכך הוא אסור בנעילת הסנדל (רמב"ן שם). מקום כזה אף אסור בשיבה, שהרי "אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד". מאחר שמשה התכוון לחלוץ את נעליו בשיבה, מוכח שחפץ במלכות, ומכך שהקב"ה מנעו מזה ואמר לו "אל תקרב הלום" אלא התרחק וישל נעליך מעל רגליך" מרוחק, מוכח, ש"ביקש משה מלכות ולא נתנו לו!"... (חידושי מהר"ל דיסקין על התורה, שמות).

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אייזיק מרמורשטיין** ז"ל

בן ר' משה יהודה ז"ל

נלב"ע י"ט אדר תשס"ט

תנצב"ה

הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

הוקדש לעילוי נשמת

מרת **הנטשע פלדמן** ע"ה

ב"ר שלמה אליהו גולדברגר ז"ל

נלב"ע ט"ז באדר תשס"ט **תנצב"ה**

הנוצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **שלמה פלדמן** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

חייב בתרומות ומעשרות, זאת, מאחר שקדושת המקדש וירושלים לא בטלה, ולא תתכן קדושת ירושלים ללא קדושת ארץ ישראל, שהרי מהי ירושלים אם לא עיר הקודש שבארץ ישראל! שומה עלינו, איפוא, להניח, כי קדושת ירושלים והמקדש כוללת בתוכה את קדושת ארץ ישראל, וממילא, גם לאחר שפקעה קדושת ארץ ישראל בכל חבלי ארצנו, בירושלים לא פגה קדושה זו העומדת בתקפה מחמת קדושת ירושלים והמקדש (עיי' שם בכל דבריו, שאין משמעות הראשונים לחלק בזה, ומה שכתב לבאר שם בדוחק. וראה עוד בספר "שמיטת קרקעות" פ"א סעיף ל"ג והערה ס"ב, וע"ע).

קדושת הארץ - בקרקע, קדושת המקדש - באוויר: על סברתו זו של בעל "מנחת חינוך", הגיב בעל "ישועות מלכו" (י"ד סימן ס"ז), כי אם אמנם קדושת ארץ ישראל וקדושת ירושלים והמקדש היו דומות זו לזו, אפשר להבין כי קדושת ירושלים והמקדש כוללת בתוכה את קדושת ארץ ישראל. אולם, לטענתו, קדושת הארץ, לעניין מצוות התלויות בארץ, היא קדושת המקום, הארץ, הקרקע, ואילו קדושת המקדש וירושלים אופפת את **אווירו** של המקדש ואת **אווירה** של ירושלים. אין, איפוא, הוכחה וחובה לכך שקדושת ירושלים והמקדש כוללת בתוכה את קדושת הארץ [וקדושת אויר ארץ ישראל יתכן שאומנם לא בטלה, וכפי שמוכח מדברי הראשונים שגם בזמן הזה מצוות ישוב ארץ ישראל תקפה].

על ההבדל בין שתי הקדושות נוכל לעמוד מדברי הרמב"ם שכתב, כי הארץ נתקדשה על ידי הושע לעניין מצוות התלויות בארץ, וכיון שגלו ישראל בסוף ימי בית ראשון, בטל כיבוש הארץ על ידי בני ישראל ובטלה הקדושה. לעומת זאת, הקדושה השנייה, חלה בימי שלמה המלך והיא נובעת מחמת השכינה השורה במקום המקדש ובעיר האלוקים, ו"שכינה", כותב הרמב"ם, הרי "אינה בטלה!" וממילא, גם הקדושה הזו אינה בטלה לעולם.

מדוע הרמב"ם כלל בהלכותיו עובדה היסטורית? מעניין להוסיף את דבריו של מהר"י עמדין זצ"ל, בפירושו להלכות בית הבחירה לרמב"ם (נדפס בספר הליקוטים ברמב"ם מהדורת פרנקל). הרמב"ם מציין (שם פ"ד הל' א'), כי ארון הברית, ששכן בקודש הקודשים, נגנז בימי יאשיהו "במטמוניות עקומות ועקלקלות", ולא היה בימי בית שני. בספרו "יד החזקה", הרמב"ם לא עסק כי אם בהוראת הלכה ולא בכתיבה היסטוריונית, ויש לברר מה הניעו לציין עובדה היסטורית זו בפסקי ההלכה העוסקים בקדושת הארץ והמקדש.

ארון הברית, המקור לקדושת המקדש וירושלים: מהר"י עמדין זצ"ל מבאר, כי אותו ארון גנוז, הוא הוא מקור קדושת המקום, והוא המשרה את קדושת השכינה, שכן, אילו היה גולה ארון זה לבבל, כשאר כלי המקדש, היתה קדושת המקום פורחת ועולה. לפיכך ציין הרמב"ם כי הארון טמון וגנוז ב"מטמוניות עקומות ועקלקלות", כדי לנמק מדוע לא בטלה השכינה ממקום המקדש ומירושלים [במאמר זה התייחסנו ל"קדושה ראשונה" שקידשוה עולי מצרים. לדעת הרמב"ם קדושת עולי בבל, הלא היא הקדושה השנייה, לא התייחסה לכל הדינים משום שלא עלו כל העם לארץ ישראל, עיי' רמב"ם הל' תרומות פ"א הל' כ"ו. עם זאת, לגבי הלכות כלאים וערלה הועילה קדושת עולי בבל עד לימינו והלכות אלו נוהגות מן התורה. עיי' באריכות ב"דרך אמונה" שם ס"ק נ"ח, דעת הרמב"ם ושאר הראשונים].

דף קח/א שנים שאחזו בסכין ושחטו פטורים אחזו באבר והעלו חייבים

שנים שקיימו מצווה ביחד, יצאו ידי חובה?

כאשר בחורי ישיבות גלו לסיביר בתקופת מלחמת העולם השנייה, והועסקו בכפיה בניסור עצים בשבת, הם השתדלו לעשות את מלאכתם זוגות זוגות, שהרי כלל רווח בהלכות שבת: "שנים שעשו מלאכה אחת פטורים", כמבואר במשנה הראשונה במסכת שבת, משום "שלא עשה האחד מלאכה שלמה" (רש"י שבת ב/א ד"ה "שניהם פטורין"). יש לברר, מה הדין בשאר איסורי התורה, האם שניים שעשו ביחד עבירה שאינה מאיסורי שבת, נחשבים כמי שעברו על איסור, אם לאו. ובכן, מתברר, כי מחלוקת גדולה בדבר, ולה זיקה לסוגייתנו, כלהלן.

כידוע, אסור לשחוט קרבנות מחוץ לבית המקדש. במשנתנו מבואר, כי שניים שהעלו אבר בהמה על גבי מזבח מחוץ לבית המקדש, מתוך מטרה להקריבו כקרבן - חייבים, שנאמר "איש איש", ואילו שניים ששחטו יחד בהמה מחוץ לבית המקדש מתוך כוונה להקריבה כקרבן - פטורים, שנאמר "ההוא" - "אחד ולא שניים".

הריטב"א (קידושין מג/א) מקשה, מדוע יש צורך בפסוק מיוחד כדי לפטור שניים ששחטו יחד, ואין די בהוראת התורה לגבי איסורי שבת ש"שניים שעשו פטורים"? הריטב"א מתרץ כי אכן, אלמלא הדין המיוחד ששניים שהעלו אבר כקרבן חייבים, לא היה צורך לחדש ששניים ששחטו ביחד פטורים.

סוף סוף, אומר ה"פני הושע" (שבת צג/א) נותרנו עם שני פסוקים בעלי הוראות סותרות; באיסורי שבת קבעה תורה ששניים שעשו פטורים, ואילו בפסוק "איש איש" קבעה התורה ששניים שהעלו קרבן על מזבח מחוץ לבית המקדש חייבים, ולפיכך, עלינו להלך אחר הפסוק המחמיר, על פי הכלל הידוע "לקולא וחומרא, לחומרא מקשינן", דהיינו, אם עומדות בפנינו שתי אפשרויות ללמוד מהן, אחת לקולא ואחת לחומרא, יש ללמוד לחומרא (כך פירש את דבריו בשו"ת "באר יצחק" או"ח סימן י"ד ענף ה' וענף ד').

שחיטת קרבן על ידי שני בני אדם: הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל (שם) מרחיב את הדין. אם דיני "שניים שעשו" תקפים לגבי כל דיני התורה, ויש לדון כל אחד מן העושים כמי שעשה לבדו את המעשה, מעתה, אף לגבי עשיית מצוות קיים דיון זה, וכגון, שני אנשים שאחזו בסכין אחד ושחטו יחד קרבן, או שני אנשים שאחזו במגל וקצרו תבואה לקצירת העומר, קיימו שניהם את המצווה! אף על פי שהמצווה היתה יכולה להתקיים על ידי כל אחד מהם לבדו.

כדי לרדת לעמקו של חידוש זה, שאפשר לקיים מצוות בצוותא, נציג את השאלה הבאה: האם כל אחד מהם נחשב כמי שעשה מעשה נפרד, או ששניהם עשו מעשה אחד ועל ידי כך כל אחד מהם זכה במצווה? ובכן, ברור לחלוטין שאי אפשר להתייחס לכל אחד מהם כמי שעשה מעשה נפרד, וכי שני מעשים לפנינו? ודאי שמעשה קצירה אחד היה כאן, ומעשה שחיטה בודד לפנינו, אלא ששני השותפים למעשה זכו במצווה.

ההבדל בין מצוות שבגופו למצוות בחפץ מסויים: הגדרה זו תגרום לנו להבדיל בין מצוות שהאדם מצווה בהן בגופו, לבין מצוות שיש לעשותן בחפץ מסויים, וכגון: את מצוות הנחת תפילין ומצוות נטילת לולב, האדם מצווה לקיים בגופו, אולם, מצוות קצירת העומר ומצוות שחיטת הקרבן, אינן מצווה על האדם, אלא מצווה היא שהקרבן יישחט ושהתבואה תקצר לשם עומר. מעתה, דווקא במצוות מן הסוג של קצירת העומר אפשר ששניים שקצרו קיימו את המצווה, שהרי על ידי שניהם התקיימה מצוות קצירת העומר, אולם, שניים שאחזו יחד את ארבעת המינים, כל אחד במקום אחר, האחד למטה ורעהו למעלה [להבדיל מן המקרה שבו נעסוק במאמר הבא, שאחד לפת את ידי חבירו], לא יצאו ידי חובת המצווה, שכן, לאיש מהם אי אפשר לייחס בגפו את מעשה נטילת הלולב, כמצוות התורה (עיין שו"ת "האלף לך שלמה" או"ח סימן שע"ב). [הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל הוסיף והעיר, כי ביום הראשון של חג הסוכות קיימת עילה נוספת לכך ששניים שנטלו ביחד לולב לא ייצאו ידי חובה, שהרי על הנוטל לקיים את המצווה בארבעת המינים השייכים לו בלבד] (ע"ע בשאלת שנים שעשו בשחוטי חוץ, ב"מקור חיים" הל' פסח, ב"מגן אברהם" סימן תס"ו, בחי' רעק"א בסוגייתנו, ב"תועפות ראם" על ספר יראים מצוה רפ"א אות ד'. אודות שנים שעשו בכל התורה עיין עוד בבכור שור חולין פב ו"תבואות שור" יו"ד ב', ד' ו"חלקת יואב" או"ח סימן י"ד, כ"ח).

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

סוכת זבחים דף ק"ו יום חמישי כ' באדר א'

רב כהנא

הגמרא מביאה דברים בשם האמורא רב כהנא. שני אמוראים בשם רב כהנא היו. האחד היה חברם של רב, שמואל ורב אסי. הוא חי בדור הראשון של האמוראים בבבל, ואחר כך עלה בעצמו לארץ ישראל ולמד גם אצל זקני הדור הראשון של אמוראי ארץ ישראל. רב כהנא השני היה תלמידו של רב. הוא עלה פעמים לארץ ישראל מבבל. פעם ראשונה הוא עלה, כי היה מלשין שהציק ליהודים מאד, ורב כהנא נאלץ לטפל בו בכח הזרוע. מיד אחר כך גרר רב כהנא לארץ ישראל מפחד השלטונות. אחרי שנים חזר רב כהנא לבבל, למד תורה אצל רב הונא ורב יהודה, ושוב עלה לארץ ישראל, ואחר כך נפטר. רב כהנא חבר מדרשים בשם "פסיקתא דרב כהנא".

למנוי לגליון לילדים
חייג: 1700-500-151
חודש היכרות חינוך

אחד שהוא שניים

הדפסה בהירה ומאירת עיניים

עכשיו ממאורות!
מסכת
מנחות
ללימוד הדף היומי
עם
הלכה למעשה
"מאורות ההלכה" - הלכות מזוזה
כמי שהורו גזולי ומאורי הדור שליט"א
לקבוע לימוד הלכה אשר ילמדו בכל יום בסוף השיעור,
לכל הפחות שתי הלכות.

לפרטים והזמנות:
1-700-500-151

להשיג במוקדי ההפצה בלבד (לא ניתן להשיג בחנויות הספרים)